

معلم خلاق از بارش مغزی و ذهنی بیشتری برخوردار است، کمتر احساس کمبود یا ناتوانی می‌کند، همیشه آمادگی دارد با حوصله وارد بحث با دانش‌آموز شده و آنان را به زایش اندیشه و پیدایش فکر نوین و تازه تشویق کند. بنابراین معلمان بایستی نکات زیر را مدنظر داشته باشند:

- شناخت استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان و در نظر داشتن سرعت یادگیری هر دانش‌آموز. همیشه به دانش‌آموزان توصیه کنید از آنچه فکر می‌کنید، بهتر هستید و می‌توانید بهتر باشید.
- توجه به مقوله تشویق
- جهت‌دهی ذهن دانش‌آموزان به کمک مطالب درسی به سمت علوم جدید و روز
- ایجاد فرهنگ تفکر در تدریس و تعلیم و تربیت احترام گذاشتن و بها دادن به افکار نو و تازه در حل مسائل درسی.
- آموزش سه مهارت خوب دیدن، خوب شنیدن و خوب فکر کردن!^۱
- تمرین دانش‌آموزان در تعیین مشکلات و تمرکز دقت هنگام حل آنها.
- دانش‌آموزان ناگزیرند که معنای مشکل موجود را بفهمند و منظور از آن را

^۱ دانایی، ۱۳۸۵، ص ۲

پیش از آغاز به حل، تعیین کنند. همین امر است که آنان را به تفکر منظم عادت می‌دهد، مخصوصاً بیشتر کودکان که مایل می‌شوند مشکلات را بدون ادراک کامل آنها حل کنند. عامل دیگری که موجب تفکر منظم می‌شود عادت به تمرکز ذهن درباره مشکل خاص در تمام مدت بحث و حل است.

- عادت دادن دانش‌آموزان به استمداد از معلومات برای حل مشکلات. معلومات و تجارب، مواد اولیه تفکر و حل مشکلات شمرده می‌شوند، زیرا همچنان که برپاساختن عمارتی بدون سنگ و گل ممکن نیست، تفکر بدون حقایق و معلومات نیز امکان پذیر نمی‌باشد. بنابراین یکی از وظایف مهم مربی این است که هنگام برخورد کودک با مسائل، او را در گردآوری اطلاعات لازم کمک کند. کودک می‌تواند این اطلاعات را از منابع مختلف فراهم سازد: از طریق مشاهده اشیاء، از طریق رجوع به حافظه خود، از طریق خواندن کتاب و یا از طریق سؤال پرسیدن.

- عادت دادن دانش‌آموزان به تأنی در حکم. از جمله خطاهای تفکر، سرعت در حکم و صادر کردن تعمیم‌هایی است که درستی آنها هنوز به ثبوت کامل نرسیده است و با شواهد محدود و احوال نادری به آنها استناد می‌شود. این نوع تعمیم‌ها غالباً برای فرد و جامعه با هم مضر واقع می‌شود. به همین سبب، معلم باید دانش‌آموزان را به تأنی و بردباری در حکم، عادت دهد تا در این اشتباهات نیفتند.

- تشویق دانش‌آموزان به اینکه مشکلات خود را شخصاً حل کنند. معلّم ورزیده، دانش‌آموزان خود را بیش از آنکه تعلیم کند، عادت می‌دهد که آموزگار همدیگر بشوند. هرگز مشکلات را حل نمی‌کند، بلکه ایشان را به بهترین روش‌های حل، رهبری می‌نماید. چه اگر خود او برای صرفه‌جویی وقت و کوشش، به حل آنها پردازد موجب ضعف نیروی تفکر و ایجاد عادت اتکاء به دیگران در کودکان می‌شود^۱.

در نظام تربیت تفکر خلاق معلّم باید از مواردی که موجب به هدر رفتن استعدادها می‌شود، خودداری کند. این موارد عبارتند از:

- ۱) دانش‌آموزان را محدود به کتاب درسی و گفته‌هایش نکند.
- ۲) از شیوه تدریسی که تقلید و تکرار آن باعث تقویت روحیه تقلیدی در شاگردان می‌شود دوری کند.
- ۳) مانع بروز شک و تردید در عقاید شاگردان نشود.
- ۴) معلّم نقش راهنما را در کسب اطلاعات ایفا کند.
- ۵) شاگردان را به منابعی خارج از منابع درسی هدایت کند.
- ۶) با استفاده از وسایل آموزشی مباحث علمی را عینیت دهد.

^۱ شعاری نژاد، ۱۳۴۳، ۲۹۸، ۳۰۰-

۷) ایجاد روحیه تدبیر و کوشش تا شاگرد آنچه را که مستند و مستدل است، بپذیرد.^۱

ب) ایجاد انگیزه تفکر در کلاس

معلم یا مربی برای پرورش نیروی تفکر دانش‌آموزان خود، باید محیطی را ایجاد کند که آنان را به بحث و تفکر وادار سازد و به جای تحمیل و تلقین اطلاعات خود به دانش‌آموزان، عملاً اوضاع و احوالی فراهم آورد که ایشان را ناگزیر از عمل و فعالیت کند. منشأ تفکر، تنها وجود مشکلات یا ادراک وجود آنها نیست، بلکه رغبت شدیدی است که دانش‌آموزان برای حل آنها دارند و برای تحریک این رغبت در ایشان، رعایت یک عده شرایط اساسی ضروری است. معلم موفق کسی است که همواره دانش‌آموزان خود را با مشکلات تازه و مربوط به زندگی و مورد رغبت و علاقه آنان، مواجه سازد.^۲ به طور کلی ساختار فکری کلاس زمانی می‌تواند موجب رشد خلاقیت دانش‌آموزان شود که نیروی تفکر و اندیشه را در آنها تقویت کند. به این منظور، معلم باید مسائلی را در کلاس طرح کند که به تحقیق و تأمل نیاز داشته باشند. جو عقلانی مطلوب آن است که بتواند دانش‌آموز را برانگیزد. در واقع، انگیزه‌هایی که به دانش‌آموزان یک کلاس داده می‌شود در آغاز حتماً باید به موفقیت بینجامد. از

^۱ ملاتیان، ۱۳۸۶، ص ۱

^۲ شعاری نژاد، ۱۳۴۳، ص ۲۹۶

این طریق دانش آموز وادار می شود به کوشش های خود ادامه دهد، ریسک کنند، تجربه کنند و در رویارویی با مسائل پیچیده شور و اشتیاق بیشتری به خرج دهد. برای پرورش رفتار خلاق، جو عاطفی کلاس باید شرایطی فراهم آورد که دانش آموزان ضمن آن بتوانند احساس ارزش، تعلق و قدرت کنند، آنها باید در این محیط، اعتماد به نفس کسب کنند. سرگرم شدن و بازی و درگیری با پیچیدگی، از جنبه جو عاطفی به شمار می رود که لازمه ظهور تفکر خلاق است.^۱

مرئی باید قبل از هر چیز درصدد جلب اعتماد کودک و تحریک عواطف و علایق او نسبت به انجام برنامه مطلوب و ایجاد زمینه مناسب برای همکاری وی باشد. یک مرئی در صورتی می تواند به چنین هدفی نایل گردد که امور ذیل را تحقق بخشد: ۱- کودک را خوب بشناسد؛ ۲- خود را تا سرحد او تنزل دهد و با زبان او سخن بگوید؛ ۳- با او کاملاً مأنوس شود و طرح دوستی بریزد؛ ۴- در قول و عمل مراتب دل سوزی و خیرخواهی خود را برایش به اثبات رساند؛ ۵- ادب و احترام را نگهدارد؛ ۶- رازدار بوده و اسرار او را برای هیچکس فاش نسازد؛ ۷- اشتباهات و لغزش هایش را ندیده بگیرد؛ ۸- با نرمی و مدارا با او رفتار کند و سخت گیر نباشد.^۲

^۱ به نقل از رشد آموزش ابتدایی، شماره ۲

^۲ آمینی، ۱۳۷۳، ص ۳۱۹

